

“No he tingut mai por davant el full en blanc”

Vicenç Pagès Jordà, al pati de la casa familiar a Torroella de Montgrí. MANEL LLADÓ.

L'any 1998 Vicenç Pagès Jordà

[<https://www.vicencpagesjorda.net/>] (Figueres, 1963) va publicar Un tramvia anomenat text, un assaig que va obrir el camí del plaer en els manuals d'escriptura servint-se de models clàssics oblidats com Aristòtil i Horaci. L'ha reeditat al cap de més de vint anys a Empúries sense cap esmena, cosa que en reafirma la vigència, coincidint amb la publicació de Les estructures elementals de la narrativa (La Campana), d'Albert Sánchez Piñol, que Vicenç Pagès qüestiona per la seva reducció de l'aprenentatge a una fórmula, i amb la traducció de l'assaig Viure escrivint (L'Altra), d'Annie Dillard, al pròleg del qual el mateix escriptor figuerenc, arran de la seva experiència com a professor de l' Aula d'Espectura de Girona

[<https://web.girona.cat/aulaespectura>] , enumera 39 esglaons que s'han de superar per arribar al text.

No és gaire habitual que es reediti l'obra d'un autor viu, i menys un assaig. L'èxit és reeditar un llibre al cap de vint anys. He tingut sort. Per mi cada llibre s'entén a partir dels anteriors. El 1995 vaig publicar El món d'Horaci, una novel·la molt experimental i estrambòtica, i tenia ganes de fer alguna cosa més normal, de manera que els dos anys següents van sortir la Carta a la reina d'Anglaterra i Un tramvia anomenat text. Quasi bé podrien anar junts, perquè són com la teoria i la pràctica. A l'assaig insisteixo que has de ser clar i ordenat, i a la novel·leta faig precisament això. Són els meus dos llibres més clàssics, i els que han funcionat millor. En canvi, les coses més experimentals, divertides i trencadores no tenen tant d'èxit. Al lector li agrada més Sándor Márai o Jane Austen, una literatura agradable de llegir. Aquesta és una de les tesis del llibre: el descrèdit de l'avantguarda. La gent busca una narrativa plaent. Els best-seller estan pensats perquè el lector no s'entrebanqui i mantingui l'interès, com en un viatge en primera classe, sense sotragades. Però té el perill d'advocar per una literatura que satisfaci el gust popular, que no assumeixi riscos. La major part de la ficció que consumim és d'aquesta classe. De tant en tant, llegeixes L'home sense atributs o Kafka, que tenen sentit en la mesura que hi ha un mainstream amable. A mi m'agrada molt Dickens, un autor que es preocupa que el lector estigui complagut. En l'art o el teatre potser no és tan clar. Quan vas al Macba o al TNC, allò no és el mercat, sinó unes institucions que afavoreixen la transgressió. Però si vas a una llibreria i preguntes què es ven, et diran Aristòtil, és a dir, la narrativa fluida. No defenso un model, sinó que faig una constatació. De la narrativa també podem dir allò que passa a vegades en poesia: no hi entenc gaire res, però m'agrada? Tots tenim moments. Hi ha vegades que et ve de gust una història tradicional i d'altres, que vols que et sacsegin. Hi ha quadres que ens agraden molt, però no ens els posaríem al menjador de casa. Un altre tema del 'Tramvia' és la crítica dels manuals que separen llengua i literatura. A mi m'interessa molt la teoria de la llengua. De fet, em sap greu no saber llatí, perquè tenia un professor tan dolent, que vaig preferir el batxillerat mixt i fer matemàtiques. Per a mi, que vaig estudiar periodisme, la filologia ha estat un hobby, però només llegeixo el que m'interessa. Potser un llibre de Saussure no l'acabaré, però sí els de Joan Solà o Carme Junyent. Si escrius, no en fas prou amb la gramàtica, necessites anar una mica més a fons, esbrinar la relació entre el pensament i l'escriptura. He comprovat que als estudiants que tenen poc lèxic els costa més pensar. Sense llegir, és difícil. En aquest tema m'he tornat molt tradicional: s'ha de llegir com a mínim una hora al dia, per anar bé tota la vida, en paper, en silenci i sense fer res més. Aquesta és l'autèntica formació contínua. Després tens les xarxes, les sèries televisives i tot el que tu vulguis, però aquest és un coneixement que t'ha d'arribar així, tot sol, una hora, cada dia. Veu una connexió, doncs, entre l'escriptura i el raonament? És irrefutable, perquè els conceptes els adquireixes a través de les paraules. Si jo dic indulgència o redempció i no

saps què volen dir, tens una frontera que limita la teva capacitat de comprensió. Si saps 500 paraules i un altre, 2.000, estàs en desavantatge. Em trobo alumnes que tenen molts de problemes amb les frases subordinades, que és una evolució cap al pensament complex que s'hauria d'haver resolt en la infància, quan es fa el pas de la coordinació a la subordinació. Daniel Cassany sosté que és preferible una frase plana a una de subordinada. Fins i tot ha mesurat el nombre de paraules idoni en cada frase, i el nombre de frases ideal en un paràgraf. És una ximpleria. No tinc cap llibre a casa que segueixi aquesta regla. Però va ser el primer que va publicar un manual d'escriptura d'èxit en català. Va ser el Sánchez Piñol de finals del segle XX, perquè també ignorava Aristòtil i només parlava dels americans i els anglesos. La diferència és que Sánchez Piñol ni tan sols s'ha llegit en Cassany, perquè s'erigeix com el pioner. Arran de l'experiència com a professor d'institut, també va publicar un assaig en defensa del plaer en la literatura juvenil, 'De Robinson a Peter Pan'. Com el Tramvia, és un llibre escrit a favor del lector, que no et clava la coça. Ara em sap greu no haver-hi inclòs Little women, que als nois dels setanta ens va ajudar a entendre el món femení, encara que fos d'un segle abans. És un llibre més bo del que sembla, perquè de petits en llegíem una versió reduïda, però no el vaig incloure a la tria perquè em molestava la cursileria de la primera escena. Pot ser que el pròleg a 'Viure escrivint', d'Annie Dillard, sigui la veritable revisió del 'Tramvia'? El Tramvia és aristotèlic, i el pròleg absorbeix l'experiència de les classes d'escriptura. Hi ha tot de manuals sobre com escriure, i és temptador deixar-te endur per aquests consells. Però a mesura que escrius i fas classes, t'adones que a vegades aconselles coses que tu no fas. Admetre això, saber separar el temari de l'experiència, em va costar temps. El pròleg és d'algú que ja ha donat voltes a aquest conflicte, i que ha admès que explicava coses que no es creia. Quines no es creia? Per exemple, que el conte hagi de tenir un final tancat. Totes les possibilitats queden reduïdes a una de sola, i al final potser no importa tant qui és l'assassí, sinó aquell moment en què qualsevol podia ser-ho. O que al primer paràgraf has d'enganxar el lector. Si això fos veritat, hauríem de reconsiderar tota la literatura, perquè a molts escriptors el poder del començament els és igual: confien que el lector ja vindrà. O que dins un relat tot ha de tenir un sentit, d'acord amb aquell famós ganxo d'on ha d'acabar penjat algú que s'atribueix a Txèkhov, encara que prové de Tomasevski. Hi ha molts consells que no funcionen. La idea que el showing [mostrar] té més força que el telling [explicar] és una mentida podrida. N'hi ha molts exemples, com ara les històries de judicis, que m'agraden molt. Quan algú puja a declarar, explica els fets, no cal un flashback; n'hi ha prou amb el testimoni que parla. Per què ho has de veure, si dit ja és una meravella i a sobre més barat de filmar? I també hi ha les el-lipsis. A Pulp fiction no arribes a veure ni una sola imatge del combat de Bruce Willis en tota la pel·lícula, de la mateixa manera que a Reservoir dogstampoc hi surt l'atrancament, i no passa res. Llavors, per què tanta insistència en el showing? Jo soc molt partidari dels resums i les el-lipsis, i cada vegada menys de la mania d'explicar-ho tot, que és una opció, però no un manament. Quina hauria de ser la funció d'un bon manual? Al final l'únic que podem fer és donar recursos, però l'ús que en faci cadascú depèn de molts factors, també de l'estat d'ànim o de l'edat. És com tenir una paleta de colors: no pots dir que el blanc és millor que el negre. Els tens allà i els pots fer servir tots. L'oli és millor que l'aquarel·la? El fang és millor que el ferro? Doncs hi ha gent que ho sosté, això. Em costa molt d'entendre que un escriptor com Sánchez Piñol advoqui pel concepte de fórmula, com un funcionari. Escriure és, com diu Quimi Portet, treure la bèstia que portes a dins? És una frase molt bona: "Tinc una bèstia a dintre meu." És molt precís. Escriure és un exorcisme. Hi ha una cosa que és allà, i si la saps domesticar et quedes més tranquil i fins i tot et poden donar diners. Fa anys, parlant amb l'escriptora Caterina Pasqual, em va dir que tenia "una bèstia al celler" i que de tant en tant baixava a donar-li menjar. Sí, la bèstia és un dimoni, també. Però jo no l'alimento pas. La idea és fer-la sortir. Per això quan parlo amb en Josep Pujol i Coll i em diu que ara ja no necessita escriure, el veig en un estadi superior als que encara tenim el monstre a dins. Si ja has aconseguit treure'l i no ha tornat, per què alimentar-lo? Ja pots dedicar-te a llegir, passejar, anar a nedar... L'objectiu és aquest, no alimentar la bèstia. Miquel Pairolí em deia, quan va publicar 'Octubre', que la seva ambició màxima era arribar a escriure sense paraules, tornar l'escriptura transparent. Un Rothko, és clar. Però una cosa és treure adjectius i l'altra és la bèstia, la urgència de treure't alguna cosa que et cou. Hi ha gent que em diu que no sap de què escriure. Doncs que no ho faci. Jo mai no he tingut por davant el full en blanc. Escric cada dia? De vuit a tres? No. Jo treballo, eh? Només escric quan faig vacances. Però no tinc pressió. Per escriure no n'hi ha prou de tenir temps. Te n'ha de sobrar. És d'aristòcrates, té una part d'inutilitat important. Un dia ets al tren i et ve al cap una idea, i quan l'escrius potser no era tan bona

com et semblava. Per saber-ho has hagut de perdre-hi una tarda. El model és Virginia Woolf i tota aquella gent de Bloomsbury, que vivien de renda. Si no tens fills, has heretat una mansió i disposes d'una minyona que et fa el dinar, tindràs bona disposició a perdre el temps. Sí, escriure té un punt d'aristòcrata i anacrònic.

Publicat a:

-El Punt Avui. Girona 24-08-2021, Pàgina 16

-El Punt Avui. Nacional 24-08-2021, Pàgina 16

Font del document:

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/2018526-no-he-tingut-mai-por-davant-el-full-en-blanc.html>